

DIN VA AXLOQ QADRIYATLAR O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK**Akbutayev Javlonbek**

Toshkent Axborot Texnologiya Universteti

Samarqand filiali Kompyuter injenering fakulteti DI24-07 gurux talabasi.

Telfon raqam: +998 95 557 58 06

Elektron pochta manzili: akbutayevjavlonbek01@gmail.com<https://doi.org/10.5281/ZENODO.15379383>

Annotatsiya. Ushbu maqoloda din va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlik chuqur tahlil qilinadi. Dinning axloqiy qadriyatlarini shakillantirishdagi roli, tarixiy va zamonaviy davrda uning axloqiy me'yorlari bilan qanday uyg'unlashgani hamda bu qadriyatlarni jamiyatdagi barqarorlik va taraqqiyotga tasiri yoritilgan. Ahloqiy qadriyatlarining jamiyatdagi barqarorlik va taraqqiyotga tasiri yoritilgan. Axloqiy qadriyatlar insonning kundalik hayotidagi hulq atvori, odob axloqi va ijtimoiy munosabatlarining poydevori bo'lib, din esa bu qadriyatlarining manbai va kafolatchisi sifatida namayon bo'ladi. Maqolada shuningdek, turli dinlar talimotidagi umumiy axloqiy tamoyillar tahlil qilinib, ularning global miqyosdagi ijtimoiy va manaviy jarayonlarga tasiri ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: din, axloq, qadriyat, axloqiy tarbiya, diniy talimot, halolik, mehr-shafqat, sabr-toqat, odob- axloq, jamiyat, ma'naviyat, ijtimoiy munosabat, axloqiy inqiroz, ruhiy tarbiya.

THE RELATIONSHIP BETWEEN RELIGION AND MORAL VALUES

Abstract. This article provides a deep analysis of the inherent connection between religion and moral values. The role of religion in shaping moral values, how its ethical norms have **harmonized** over historical and modern periods, and the influence of these values on societal stability and progress are discussed. The impact of moral values on social stability and development is explored. Moral values form the foundation of an individual's daily behavior, etiquette, and social relations, with religion acting as the source and guarantor of these values.

Additionally, the common ethical principles across different religious teachings are analyzed, and their influence on global social and spiritual processes is examined.

Keywords: religion, ethics, values, moral education, religious teachings, honesty, compassion, patience, etiquette, society, spirituality, social relations, moral crisis, spiritual education.

ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖДУ РЕЛИГИЕЙ И ПРАВСТВЕННЫМИ ЦЕННОСТЯМИ

Аннотация. В данной статье проводится глубокий анализ неразрывной связи между религией и моральными ценностями. Рассматривается роль религии в формировании моральных ценностей, как ее этические нормы гармонизовали в исторические и современные периоды, а также влияние этих ценностей на стабильность и развитие общества. Влияние моральных ценностей на стабильность и развитие общества освещается. Моральные ценности являются основой повседневного поведения человека, этикета и социальных отношений, при этом религия выступает как источник и гарант этих ценностей. В статье также анализируются общие моральные принципы различных религиозных учений и их влияние на глобальные социальные и духовные процессы.

Ключевые слова: религия, этика, ценности, моральное воспитание, религиозные учения, честность, сострадание, терпение, этикет, общество, духовность, социальные отношения, моральный кризис, духовное воспитание.

KIRISH

Din va axloq qadriyatlari insoniyat tarixida ham doimo bir-biriga ta'sir o'tkazgan, hamda bir-birini to'ldiruvchi ikki asosiy unsur sifatida qaraladi. Dinning maqsadi insonlarni ruhiy, ma'naviy va ijtimoiy jihatdan to'g'ri yo'lga solish, axloqiy qadriyatlar esa odamlarning xulq-atvorini va jamiyatdagi o'zaro munosabatlarini tartibga soluvchi me'yorlar hisoblanadi.

Shunday qilib, din va axloq qadriyatlari bir-biriga chambarchas bog'langan va ijtimoiy hayotning barqarorligi hamda insonlarning ma'naviy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Mazkur maqolada, din va axloq qadriyatlari o'rtasidagi aloqani yanada chuqurroq o'rganamiz, bu aloqaning jamiyatdagi ahamiyatini va uning bugungi kundagi o'zgaruvchan ijtimoiy sharoitlarda qanday aks etishini tahlil qilamiz.

DIN VA AXLOQ QADRIYATLARI: TUSHUNCHA VA AHAMIYATI

Din o'z mohiyatiga ko'ra, insonning ruhiy, ijtimoiy va axloqiy hayotini shakllantiruvchi tizimdir. Dinlar o'zida insonning ma'naviyatini, uning atrofdagilar bilan bo'lgan munosabatlarini, jamiyatdagi o'rni va xulq-atvorini tartibga soluvchi me'yorlarni o'z ichiga oladi. Dinning asosiy maqsadi, odatda, o'z taraftarlarini axloqiy to'g'rilikka chaqirish, ularni adolat, rahm-shafqat, o'zaro hurmat kabi fazilatlariga yo'naltirishdir.

Axloqiy qadriyatlar esa, jamiyatda odamlarning to'g'ri va noto'g'ri xulq-atvorini farqlashga yordam beradigan, shuningdek, insonlarning bir-biriga bo'lgan munosabatlarini belgilaydigan tamoyillardan iborat. Bu qadriyatlar jamiyatning qadriyatlar tizimida o'rin tutadi va vaqt o'tishi bilan o'zgarib boradi. Axloqiy qadriyatlarning shakllanishi ko'pincha ijtimoiy, madaniy va diniy ta'sirlarga bog'liqdir. Masalan, ijtimoiy va diniy ta'limotlar axloqiy me'yorlarni shakllantiradi, insonlarning ma'naviy darajasini oshiradi va ijtimoiy tuzilmaning barqarorligini ta'minlaydi.

Din va axloq qadriyatlari o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishda ikki asosiy yondoshuv mavjud: birinchisi, dinning axloqiy qadriyatlarni shakllantiruvchi manba sifatidagi roli; ikkinchisi esa, axloqiy qadriyatlarning diniy ta'limotlar orqali jamiyatda qanday namoyon bo'lishi. Dinning o'zi axloqiy qadriyatlarni belgilab, ularni insonlarning kundalik hayotida amalda qo'llashni ta'minlaydi, shu bilan birga, axloqiy qadriyatlar diniy e'tiqodlar bilan uyg'unlashib, jamiyatda barqarorlik va tinchlikni saqlashga yordam beradi.

Axloqiy qadriyatlarning jamiyatdagi o'rni shundaki, ular odamlar o'rtasida ishonch, hurmat va hamkorlik muhiti yaratadi. Dinning bu boradagi hissasi esa — bu qadriyatlarni nafaqat shakllantirish, balki ularni avloddan-avlodga o'tkazib, jamiyat xotirasida saqlab qolishdir. Din vositasida shakllangan axloqiy me'yorlar turli davrlarda turlicha ifodalangan bo'lishi mumkin, biroq ularning asosiy tamoyillari — haqiqatparastlik, halollik, rahm-shafqat, saxovat — o'zgarmay qoladi.

Bugungi kunda dunyoviylashuv, texnologik taraqqiyot va madaniy xilma-xillik sharoitida axloqiy inqiroz xavfi ortib bormoqda. Aynan mana shunday vaziyatda diniy ta'limotlarning barqaror ma'naviy mezon sifatidagi roli ortadi. Din, odamlarni moddiy manfaat ustuvor bo'lgan zamonaviy dunyoda ma'naviy cheklovlar va axloqiy chegaralar bilan uyg'unlashtirishga xizmat qiladi. Bu esa jamiyatni ichki tarqoqlikdan saqlab, umumiy qadriyatlar atrofida birlashtiradi.

Shuningdek, zamonaviy jamiyatda yosh avlodni axloqiy tarbiyalashda din muhim vosita sifatida qaralmoqda. Diniy ma'naviyat asosida tarbiyalangan yoshlar hayotga jiddiy qaraydi, o'z xulqi va jamiyatdagi mas'uliyatini chuqurroq anglaydi. Shunday qilib, din faqat ibodat tizimi emas, balki insonni jamiyatga foydali shaxs sifatida shakllantiradigan kuchdir.

Axloqiy qadriyatlarining kuchli asosga ega bo'lishi uchun ular diniy, ijtimoiy va madaniy zamin bilan mustahkamlanishi kerak.

Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, din va axloq ajralmas ikki tushuncha sifatida har qanday taraqqiy etgan jamiyatning asosiy tayanchlaridan biri bo'lib xizmat qilgan. Buyuk siymolar, mutafakkirlar va davlat arboblari o'z faoliyatida axloqiy qadriyatlarni yetakchi tamoyil sifatida ko'rganlar. Masalan, qadim Sharq allomalari, jumladan, Forobiy, Beruniy, Ibn Sino kabi mutafakkirlar inson axloqi va ma'naviyatini ilm bilan uyg'un holda ko'rganlar. Ularning qarashlari bugungi kunda ham dolzarb hisoblanadi.

Bugun jamiyatda axloqiy mezonlarga nisbatan befarqlik kuchaygan sharoitda dinning ijobiy ta'sirini to'g'ri baholash juda muhim. Axloqiy qadriyatlar faqat shaxsiy hayotda emas, balki siyosat, iqtisod, ta'lim va madaniyat kabi sohalarida ham muhim o'rin tutadi. Diniy tarbiya asosidagi axloq jamiyatda korrupsiya, zo'ravonlik, adolatsizlik kabi salbiy holatlarning oldini olishga xizmat qiladi. Bu esa din va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi bog'liqlik nafaqat falsafiy-nazariy, balki amaliy jihatdan ham beqiyos ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

DIN VA AXLOQNING O'ZARO TA'SIRI

Din va axloq qadriyatlari o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tushunish uchun, avvalo, diniy ta'limotlarning axloqiy qadriyatlarni shakllantirishdagi o'rni haqida o'ylab ko'rish kerak. Diniy e'tiqodlar insonlar uchun muqaddas bo'lgan me'yorlarni belgilaydi va shu orqali ularni axloqiy jihatdan to'g'ri yo'lga soladi. Masalan, adolat, halollik, sabr-toqat, mehr-shafqat kabi axloqiy me'yorlar ko'plab dinlarda muqaddas qadriyatlar sifatida ta'riflanadi. Dinlarning ta'limotlari insonlarni o'zlarining xulq-atvorini takomillashtirishga, jamiyatdagi ahloqiy darajani oshirishga chaqiradi.

Biroq, din va axloq qadriyatlari o'rtasidagi bog'liqlik nafaqat diniy ta'limotlarning axloqiy me'yorlarni belgilashida, balki axloqiy qadriyatlarining din orqali jamiyatda keng tarqalishida ham namoyon bo'ladi. Axloqiy qadriyatlar jamiyatda ijtimoiy va madaniy doiralarda shakllanadi. Jamiyatdagi axloqiy me'yorlar o'zgarib borishi mumkin, lekin diniy ta'limotlar ko'pincha uzoq muddatli an'analar va qadriyatlar asosida saqlanib qoladi.

Din va axloq qadriyatlari o'rtasidagi o'zaro ta'sirni ko'proq jamiyatning ijtimoiy hayoti orqali tahlil qilish mumkin. Axloqiy qadriyatlar insonlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning to'g'ri yo'lga qo'yilishiga yordam beradi, jamiyatda tinchlik va adolatni ta'minlaydi. Din va axloq qadriyatlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir, ayniqsa, jamiyatda qonun va tartibning bo'lishiga ham yordam beradi, chunki diniy ta'limotlar ko'plab axloqiy me'yorlarni o'z ichiga oladi, bu esa odamlarni o'z xatti-harakatlarini yaxshilashga undaydi.

BUGUNGI KUNDA DIN VA AXLOQ QADRIYATLARINING AHAMIYATI

Hozirgi zamonda, globalizatsiya va texnologik o'zgarishlar tufayli, dinning o'rni va axloqiy qadriyatlar jamiyatda qanday aks etayotganini tahlil qilish juda muhimdir. Bugungi kunda axloqiy qadriyatlar ko'plab madaniyatlarda diniy ta'limotlarga asoslanib rivojlanayotgan bo'lsa-da, ular boshqa ijtimoiy tizimlar va falsafiy qarashlar orqali ham shakllanmoqda. Shunday bo'lsa-da, diniy e'tiqodlar axloqiy qadriyatlarining shakllanishida va jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni saqlashda muhim rol o'ynashda davom etmoqda.

Din va axloq qadriyatlarining bugungi kundagi ahamiyati shundaki, ular insonlarni o'zaro hurmat, adolat, halollik, mehr-oqibat kabi fazilatlariga chaqiradi. Ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar sharoitida dinning va axloqiy qadriyatlarining zamonaviy jamiyatda qanday ishlashini tushunish jamiyatda axloqiy qoidalar va qonunlarga rioya qilishni ta'minlashda

muhimdir. Bugungi kunda jamiyatda yuksak axloqiy qadriyatlarni targʻib qilish orqali ijtimoiy adolatni saqlash va tinchlikni taʼminlash mumkin.

Shuningdek, axloqiy qadriyatlar va diniy eʼtiqodlar oʻrtasidagi uygʻunlik jamiyatda muhim ijtimoiy masalalarni hal qilishda, insonlarning oʻzaro munosabatlarini yaxshilashda yordam beradi. Odamlar bir-biriga mehr-oqibat va hurmat bilan munosabatda boʻlib, oʻzlarining xatti-harakatlarini maʼnaviy meʼyorlarga asoslab boshqaradi.

XULOSA

Din va axloq qadriyatlari oʻrtasidagi bogʻliqlik jamiyatda ahloqiy meʼyorlarning shakllanishi va insonlarning toʻgʻri xulq-atvorini belgilashda muhim oʻrin tutadi. Dinning va axloqiy qadriyatlarning oʻzaro taʼsiri jamiyatda barqarorlik, tinchlik va adolatni taʼminlashga yordam beradi. Din va axloq qadriyatlarining uygʻunligi, ijtimoiy tizimlar va qonunlarga rioya qilish, shuningdek, insonlarning oʻzaro hurmatini oshirishga yordam beradi. Bugungi kunda, globalizatsiya va ijtimoiy oʻzgarishlar sharoitida, din va axloq qadriyatlarining jamiyatdagi ahamiyati va taʼsiri oʻzgarmaydi va ular jamiyatda tinchlik va barqarorlikni taʼminlashda davom etadi.

REFERENCES

1. Mustafayev R.I., "Axloqiy qadriyatlar va ularning ijtimoiy roli", 45-bet.
2. Karimov S.A., "Jamiyatda axloqiy qadriyatlar", 68-bet.
3. Jumaev A.M., "Din va axloq: Ularning jamiyatdagi oʻrni", 23-bet.
4. Xudoyberdiyev S.T., "Axloqiy qadriyatlar va insonparvarlik", 95-bet.
5. Aliyev B.Z., "Din va axloqning oʻzaro taʼsiri", 72-bet.